

VASÉS FÉMMUNKÁS

Előfizetési ára: A Romániai Vas-, Fém- és Vegyipari Munkások Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Egész évre 60 Lei, félévre 30 Lei, Országos Szövetségének Hivatalos Közlönye Cluj-Kolozsvár, Calea Victoriei 59.
 negyedévre 15 L, egyes szám 5 L. Megjelenik minden hó 1-én (volt Magyar-utca) — Telefon 484.

Egyesítsük az erőnket!

Nemsokára elérkezik az az idő, amikor a dolgozó munkásságnak is meg kell mutatnia politikai élniakarását. Az a téves jelszó, hogy a szakszervezetekben nem kell „politizálni“, visszavetette a munkásság politikai kifejlődési lehetőségét egészen a jelen időkig. Ez a téves jelszó Trancu Iaşinak az agyából született és ennek az urnak a kebelbarátjai igyekeztek ezt a jelszót törvényt emelni. A reakció szempontjából ilyenformán megszerkesztett törvénycikket a szakszervezetek nagyon lelkiismeretesen betartották, mert hiszen a reakciónak ebben a törekvésében segítő társnak állottak az ugynevezett kommunisták, akik nagyon vigyáztak arra, hogy a munkásság ne a szakszervezetekben politizáljon és különösen szocialista politikát ne folytasson. A munkásság tudatában, eddig ezen jelszó jogosságát azzal indokolta, hogy a szakszervezetek gazdasági érdekeket kell szolgálnak. Ez a megállapítás igaz. De vajjon képesek-e a szakszervezetek tagjaiknak gazdasági és kulturális jogait megvédeni olyan arányban, ahogyan a mai idők megkövetelik, hogyha nincsen politikai hatalmuk? Nem képesek.

Ebből tehát azt következtetjük, hogy a szakszervezetekben politizálni kell. És miért ne volna szabad politizálni a munkásságnak a szakszervezetekben, ha ez a politika nem államellenes, sőt éppen az ország érdekében való. A munkásnak, mint egyénnek, kötelességei vannak az állammal szemben. Adót fizet, az állam anyagi terheinek a viselése jórészt a munkásság vállára nehezedik. Ha az adóját nem tudja pontosan fizetni, az utolsó szalmazsákját is elviszik.

A reakció hatalmas urai gondosan vigyáznak arra, hogy a munkás eleget tegyen az állammal szemben levő kötelességeinek, de gondosan vigyáznak arra is, hogy a politikai jogok gyakorlásában a munkásság elé olyan akadályokat gördítsenek, amelyek a reakció további fennmaradását biztosítják. A romániai munkásságnak meg van az általános titkos választói joga és ezt rendszeresen titkosan kijátszották a munkásság rovására, elvágva azt a lehetőséget (sokszor barbár eszközökkel), hogy a munkásság politikai hatalomhoz jusson. A közel négy évig tartó szerencsétlen liberális kormányzást megelégteltük, nemcsak mi, hanem az ország minden demokratikusan érző polgárai. És most nemsokára elérkezik az az idő a községi választások alkalmával, a munkakamarai választások és az általános képviselőválasztások al-

kalmával, amikor hivatva leszünk megválasztani azokat a képviselőinket, akik a községet és az országot kormányozzák.

Ezekből a választásokból lelkiismereti kérdést kell csinálnunk, mert egy ország munkásságának a jobb gazdasági helyzete szorosan összefügg a munkásság politikai hatalmával. A gazdasági helyzet és a politikai hatalom két egymásba kapcsolódó fogaskerek és ha ezeket elválasztják, mindkettő megszűnik működni.

Gazdasági harcaink eredményét állandóan veszélyeztetik a munkásságtól távolálló uralkodó politikai pártok, akik egy törvénnyel könnyen megfoszthatják a munkásságot a nehezen kivívott morzsáktól is. Eppen ezért fontos, hogy kik kerülnek a parlamentbe és a képviselőtestületekbe, mert csak valódi munkás-képviselők által védhetjük meg érdekeinket és csak velük fejleszthetjük az ország egészséges szociálpolitikáját az eddigi mocsárból a modern külföld mintájára.

A szocialista párt községi programjának a több pontját is ismertetjük, hogy tisztán láthassák elvlársaink mennyire fontos az, hogy a község igazgatása munkáskezekbe kerüljön.

A Bukarestben megtartott szocialista pártok föderációja ülésén a következő községi program fogadtatott el:

Követeljük az általános titkos egyenlő és proporcionális községi választójogot a község minden 20 éven felüli lakosa részére, nemre való tekintet nélkül, nem tekintve azt sem, mennyi ideje lakik a községben. Követeljük a községek teljes autonómiáját, olyképpen, hogy az államnak csak ellenőrzési joga lehessen. Követeljük a községek szabad adókivetési jogát a jövedelem és vagyoni helyzet tekintetbevételével, progresszív alapon. A telekértékadó és az ingatlan tulajdonos közreműködése nélkül értékükben emelkedett ingatlanok értéktobbletadója, azok, amelyek elsősorban mint szociális adók, bevezetendők. Követeljük a községszükségleti cikkek, villany, víz, közlekedési eszközök stb. községesítését oly módon, hogy a lakosság teherbíróképessége szem előtt tartassék. Ne csak a tanácsosok, hanem az összes tisztviselők és a polgármester is választandók és nem kinevezendők. A választás ne legyen kormányhatósági jóváhagyáshoz kötve és megsemmisítése csak bírói hatóság által legyen eszközölhető. A megválasztottak a községi tanácsban szabadon használhassák anyanyelvüket. Mindazon községben,

ahol a lakosságnak legalább 10 százaléka valamely kisebbséghez tartozik, a kisebbség nyelvét értő tisztviselők alkalmazandók és a kisebbségnek saját anyanyelvén kérvényezési joga legyen.

Nem lesz érdektelen, ha foglalkozunk azzal is egy pár sorban, hogy mi a község?

A község egy autonóm szervezet kell legyen; ennek fenntartási költségeit az összesség viseli, tehát ennek vezetősége az általános egyenlő szavazási jog alapján választandó meg. A község jövedelmeinek jórészté eddig az állam elkobozta, ráadásul a hatalmat bíró oligarchikus pártok tetszésük szerint nevezték be embereiket a község legfőbb vezetésébe, akik a maguk és pártjuk érdekeinek a szem előtt tartásával irányították a község dolgait. A városok központjaiban, ahol a bojárak és a mágnások palotái emelkednek, gyönyörű, gondozott utcák, parkok és sétatermek vannak, modern vízvezeték és villanyvilágítás. Ellenben a munkásnegyedekben elhanyagolt, sáros utcák, vak sötétség éjjel, nem beszélve a vízvezetésekről, ami egyáltalán nincsen.

A háboru után annyira égetővé vált problémát, a lakáskérdést sehol meg nem oldották, sőt nem is foglalkoztak vele. A munkásság lakóházai egészségtelenek, alacsonyok és ilyen körülmények között a legtöbb munkás örült, ha ilyen istálszerű lakáshoz is juthatott. A rokkantak, aggok, hadiözvegyek, hadiárva gondozása, akiknek legnagyobb százaléka a munkásság táborából kerül ki, szintén a község hatáskörébe tartozik.

Ezer és ezer, a munkásság szempontjából nagyfontosságú dolgok megoldása nehezedik a jövő községi tanács vállaira és ezért a munkásságnak életkérdés, hogy az ő igazi képviselői kerüljenek a községi tanácsokba.

Tömeges munkáselbocsájtás és bérredukció Ferdinandon

Az egyesült Titan nadrági, kaláni és ferdinandi vasgyár munkásainak helyzete az egyesülés után napról napra rosszabbodik. Legutóbb a ferdinandi gyár igazgatósága elbocsájtott vagy 50 munkást, munkahiányra való hivatkozással. Érdekes, hogy egész nyáron 10–12 órát dolgoztak a munkások és ma is állandóan tulóráznak, de azért az igazgatóság szerint munkahiány van. Most, télvíz idején újabb elbocsájtások várhatóak, amit nagyon elősegítenek a munkások tulórázási mántái is. Az október havi akkordfizetéseket a lemezhangerműnél nagymértékben redukálták.

A belöldi munkások ellensúlyozására tömegesen hozatott a gyár külföldi szervezeten munkásokat és az üzemvezető meserek is — kettő kivételével — mind külföldiek. Ezek a kifizetőn bevált munkáshajcsárok az igazgatóság kegyébe befurakodott külföldiekkel egyetemben, 15–16 ezer leit keresnek havonta és

ugyanakkor a belföldi munkások éhbérért dolgoznak.

Krémer ur az igazgató a szervezett munkások küldöttjeit még fogadni sem akarja, mert fél az igazságtól, mint a mesebeli ördög a patkolástól. Ez az ur állandóan a szakszervezet ellen agitál és azt hangoztatja, hogy szükségtelen fizetni a szervezetbe. Igaz, hogy ezek az urak egytől-egyig a proliktól ajándékba kaptak tyukok, tej, tojás és malacok élvezetétől hirtak oly gömbölyűhasura. Akinek a munká-

sok közül ajándékba adható malaca vagy tyukja van, annak van jó akkord-keresete, aki pedig ezen földijókkal nem rendelkezhetik, az dolgozhat megszakadásig, az akkord-keresete még sem fog emelkedni.

Ilyen állapotok vannak Ferdinandon, amit az ott dolgozó szaktársak nemtörődömsége engedett ennyire elfajulni. Most már reméljük, hogy megelégtették a sok basáskodást és Krémer urat a szakszervezet elismerésére fogják szorítani.

Jegyzetek a múlt havi események margójára

„Kommunistákat“ fogdosott össze a sziguranca és a rendőrség a múlt hetekben. Összeesküvéseket, államellenes komplottokat fedeztek fel az ország különböző pontjain, gyanus elemeket vettek őrizet alá, munkásokkal tömték a hadbíróóságok és sziguranca börtöneit. Szóval az állam- és jogrend még egyszer meg lett mentve, ámbar, jóllehet, ezek az „összeesküvések“ egy csöppet sem veszélyeztették azt, sőt: nagy kérdés az is, hogy az esetek „súlyossága“ arányban áll-e azzal a nagy fenéssel, amit alájuk körítették a rend- és közbiztonság éber őrei?

Általános emberi érzésektől vezéreltetve, az embereknek, ugyis mint államalkotó egyedeknek, ugyis mint különálló egyéneknek járó jogokat és szabadságokat tartva szem előtt, — mi, a magunk részéről csak tiltakozni tudunk eme letartóztatások és meghurcoltatások ellen, amelyek a legnagyobbbrészt oktalank, törvényellenesek és legfőképpen csak arra jók, hogy kihatásaikban a bolsevizálást felülről erősítsék. Tiltakoznunk kell a hatóságok eme módszere ellen már azért is, mert egy nem létező veszedelmet, mint létező „államveszélyt“ tüntet fel folytonosan, csak azért, hogy egyrészt újabb jogalapot szerezzen a reakció tobzódásának, másrészt pedig, hogy még csirájában fojthassák meg az öntudatos, komoly és törvényes eszközökkel dolgozó munkásmozgalom minden életmegnyilvánulását.

De ugyanakkor, mikor tiltakozásunkat fejezzük ki a hatóságok jól kiszámított fogásai és sok ártatlan munkásnak meghurcoltatása ellen, ugyanakkor ki kell jelentenünk azt is, hogy mi ezeket a „forradalmi cselekedeteket“ — ha ugyan léteznek — nemcsak hogy nem helyeseljük, hanem a munkásság általános érdekei szempontjából egyenesen károsoknak tartjuk, mert még sehol és soha sem volt egyéb eredményük, minthogy lovat adtak a reakció lovagjai alá és mindig csak az elnyomók húztak hasznos tbelőlük.

A legutóbbi hetekben történt „komplottfel-fedezések“ gyakorisága, — ha a hatóságok részéről kiadott magyarázatoknak és indokolásoknak százszázalékos hívelt lehetne adni, azt a benyomást kelti az emberben, hogy itten egy állandóan kitörni kész tűzhányón állunk és csak a kormány erős kezének köszönhető, ha az állam biztonsága érintetlenül marad.

Az azonban, aki a romániai viszonyokkal és az itteni helyzettel valamennyire is ismerős, az jól tudja:

hogy mindez csak agyrém, még a valószínűség fogalmát sem közelítő, erősen túlzott feltevések;

az jól tudja, hogy a romániai munkásságnak egyéb bajai, egyéb vérző sebei vannak, amiket előbb be kell kötnie, semhogy az állam hatáiraival, biztonságának felfordításával törődne;

az jól tudja, hogy a romániai munkásság sokkal gyengébb, sokkal szervezettebb, semhogy ilyen dolgokra gondolna, s ha vannak is nagyon csekély számban fanatikusok és félrevezettek, akik netalán ilyen gondolatokkal foglalkoznának, a munkásság zöme ezekkel nem tart együtt, ezeket nem ismeri, mert egyetlen törekvése ma csak az, hogy egy nagyobb darab kenyérhez és tisztességes megélhetéshez jusson. — Már pedig ez nem államellenes törekvés, bármennyire is szeretnék a hatalmon lévők és a tőkésék annak tüntetni fel.

Mindazonáltal érdemes ezekkel a tünetekkel közelebbről foglalkozni s azután levonni belőlük a szükséges tanulságokat.

A minisztériumokban, nagy hivatalu urak, (akik amilyen demokratikus érzésűeknek sze-

retnek magukat feltüntetni, éppolyan ravaszok), sokszor mondták már, hogy ők a munkásságot tisztelik és becsülik, a munkásmozgalmat pedig inkább mint bizalmi kérdést kezelik és csak azért nem tudnak több akciószabadságot biztosítani a munkásság részére, mert félnek a más nemzetiségűek tulsúlyától. (A betegségyzők autonómiájának vissza nem adását például, sok ideig azzal indokolták, hogy ha ezt visszaállítanák, ugy sok helyen a más nemzetiségűek tulsúlyba kerülne a román nemzetiségűekkel szemben s így ezek, természetesen, irredenta fészkek lennének.) Hivatkoznak még arra is, hogy a román munkások százalékos arányban sokkal kevesebben vannak a szakszervezetekben, mint a többi nemzetiségűek, s így, szerintük, a szakszervezetek nem nyújtanak elég garanciát arra, hogy távol tartják magukat az államellenes tendenciáktól. Mondanunk sem kell, hogy mindez csupán csak kitalált ürügy a munkásság guzsbakötésének igazolására s nagyon gyöngye fogás ahhoz, hogy a liberális tőkés profitoralmát célzó intézkedéseket leplezzék vagy excuzálják.

A szakszervezetek vezetői már elejétől fogva tisztában voltak azzal, hogy ebben a lelkileg még nem egészen összeforrt új Romániában az állam biztonsága és a nacionalista jelszavak lesznek a legkézenlévőbb ürügyek és fegyverek ahhoz, hogy a szervezett munkásokat minden téren elnyomják; részint azért, mert nemzetközileg szervezettek s így a külföldi munkástársakkal fraternizálnak, részint mert oly szervezetekben tömörülnek, melyek az osztályharc alapján állanak, tehát a kizsákmányolás elleni védekezés a céljuk. A szakszervezeti vezetők tudták ezt; óvakodtak is minden olyan lépéstől, amely támpontul szolgálhatott volna a kormányra, hogy a munkásokat üldözhesse. A törvények minden betűjét betartották. A szervezett munkásság napról-napra bizonyította be, hogy mozgalmait és akcióit nem politikai természetűek, nem államellenesek, a törvények keretein belül mozognak s csupán csak a munkásság gazdasági helyzetének megjavítása a céljuk. Ilyenformán persze, az államellenesség vádját magától elesik. De a kormánynak szüksége van erre a vádra! Éppen ezért a kormányzat szervei nagy súlyt fektetnek arra, hogy ez a vád továbbra is fentartassék és tromful lehessen felhasználni a munkásság ellen bármikor, amikor az több jogot vagy szabadságot követel a kapitalista érdekeket oly féltően őrző uraktól.

Igy aztán világosan láthatjuk, mire valók azok a „kommunista összeesküvések“, amelyeket hétről-hétre felfedeznek s amelyeknek rendezésére mindig találunk félrevezethető elemeket, valamint felelőtlen demagógokat.

Messzire vezetne, ha kimutatnánk ezen „összeesküvések“ egyébként komolytalan voltát. Komolytalanok és csak gyenge idegűek megriasztására valók ezek különösen itt, Romániában, ahol a munkásság indolenciája szinte közmondásos s ahol a munkásságnak szervezeten voltánál fogva egyáltalán nincs meg az a hatalma, hogy ilyen kísérleteket kellőképpen alá tudjon támasztani.

De viszont — s ezt jól jegyezzük meg magunknak —, ha megvolna ez a hatalma, akkor nem volna szükség egyáltalán ilyen kísérletekre, mert hatalmi súlyánál fogva, minden nehézség nélkül meg tudná valószínűsíteni mindazon törekvéseket, amelyek helyzete megkönnyítéséhez és több jogok birtoklásához vezetnek. Sőt, ha a munkásságnak megvolna ez a hatalma, ugy nem lehetne homlokára sütni az államellenes-

ség vádját sem, mert olyan viszonyokat tudna teremteni ebben az országban, amelyek mellett egyáltalán nem volna érdeke az állam biztonsága ellen gyerekes puccsokkal dolgozni s akkor az ilyen vádak mindent épeszű ember lemosolyogná.

De ha már puccsokrói és forradalmi összeesküvésekről van szó: elemezzük egy kicsit ezeket is. Forradalmi összeesküvéseknek általában az a céljuk, hogy puccsok által, vagy hirtelen nekilendüléssel bizonyos létező rendszert vagy zsarnoki önkényeskedést ledöntsenek s annak helyébe egy jobbnak vélt rendszert állítsanak fel. Bármilyen célokat is igyekezne azonban elérni az ilyen puccskísérelt, tény az, hogy keresztültviteléhez erőszak szükséges. Erőszak, olyan értelemben, hogy a keztyűket ilyenkor leszokták venni. Ez az erőszak azonban csupán a kísérlet keresztültvitelét teszi lehetővé, de a kivívott eredmények megtartásához már hatalom szükséges! Éppen ezért sohasem szabad összetéveszteni az erőszakot a hatalommal! A kettő között óriási különbség van. Erőszakkal vagy erőszakos lendülettel csak pillanatnyi sikereket lehet elérni, de azokat megtartani már nem. Egy gyenge csapatnak is sikerülhet bizonyos esetekben elfoglalni egy ellenséges pozíciót, de ahhoz, hogy azt meg is tartsa, már az egész hadsereg hatalma és támogatása szükséges.

Nyilvánvaló tehát, hogy mozgalmaink tartós sikeréhez és állandó előrehaladásunkhoz, valamint általános érdekeink előmozdításához nekünk nem erőszakra, hanem hatalomra van szükségünk, mert csak ezáltal remélhetjük élet-színvonalunk javítását, csak ezáltal juthatunk elrabolt, valamint újabb jogok birtokába és csak ezáltal kényszeríthetjük a tőkés uszályhordozóit arra, hogy törekvéseinket ne magyarázzák félre...

Hatalom: ez kell nekünk! Hatalom: abban az értelemben, hogy az ország dolgozó őrvenyesíteni tudják jogos kívánságaikat, hogy vétót tudjanak kiáltani az elnyomók munkásüldöz-tetése ellen és le tudják rázni magukról azokat a koloncokat, amelyek miatt nem tudnak mai nyomoruságos helyzetükből felemelkedni.

De hogyan juthatunk majd ehhez a hatalomhoz?...

Ha körülnézünk magunk között és magunk körül: a válasz egyszerű.

A munkás csak két uton tehet hatalomra szert: ha erejét a másokéval egyesíti össze és ha tanul!

Tanulnia kell, mert minden egyesnek annyi a társadalmi súlya, amennyi a használhatósági értéke, tehát ismereteinek foka. A tanult munkásnak, mivel jobban használható, mindig nagyobb a tekintélye, megbecsülése s így, átvitt értelemben, a hatalma is. Tanulnia kell, mert egy magasabb színvonalu kulturával bíró munkástömeg mindig könnyebben tud boldogulni, mint a csupán primitív ösztönei által vezérelt tudatlan tömeg. Tanulnia kell, mert ezáltal fokozódik öntudata, felismeri osztályhelyzetét, szervezkedés által másokkal egyesül, hogy így társadalmi hatalomhoz is jusson. S végül tanulnia kell, mert a tudás maga — hatalom!

Erejét pedig azért kell egyesítenie a többiekkel, mert egyedül sohasem képes sikeresen harcolni jogaiért, mert az ellenfelek szervezetsége reá is parancsolja a szervezetséget s mert — ezt már felesleges is mondani — csak az erők egyesítésében rejlik az erő és a hatalom!

Már most, ha mindezeket összegezzük: világosan áll előttünk az út, amelyen haladnunk kell. Semmi puccs, mert ez csak a hatalmasok érdekeit szolgálja, semmi átomkergetés, mert ez csak hiábavaló erőpazarlás, — de annál több tanulást és szervezkedést!

Maradjunk fegyelmezettek, szakszervezeteinknek nemcsak tagjai, hanem tagtoborzói és kifejlesztői, tanujunk és tanítsunk!

Ime, ez az az út, mely visz a hatalomhoz és a hatalom által pedig a minden dolgozónak kijáró jogokhoz, valamint a jobb és magasabb színvonalu megélhetéshez!

Paul Mark.

Köszönetnyilvánítás. Alulírott köszönetet mondok Cluj szervezett vasmunkásainak, amiért is feleségem temetésén voltak szívesek megjelenni, valamint az anyagi támogatásukért. — Cluj, 1925 október 18-án. Füller Lipót, öntő.

Rémuralom a gyéresi szeggyárban

Alig egy pár év alatt az ország legnagyobb sodrony- és szeggyára lett a kezdetben igen szerény keretek között megindult aranyosgyéresi szeggyár. A gyár gyors növekedését sokszorosán feltűnő módon növekedik egy néhány cézárjelölt basáskodása is, akik a rabszolgakort is megszügyenítő módszerekkel gondolnak fegyelmet teremteni. Valóságos hadiállapot van ebben a gyárban és hogy egy munkás a száját valamiképpen ki ne nyithassa, arról gondoskodik az országban egyedül álló gyári rendőrség.

Rendőrök cirkálnak a dolgozó munkások között, ami fegyentelep benyomását kelti az avatlan látogató előtt is. Az ottani munkásság pedig meg van győződve már régen arról, hogy a fegyentelep munkásai hozzájuk képest aranyéletet élnek, mert hiszen az ő — élelmük mindennap kijár szükösén. A szeggyárban pedig a puliszkát és hagymát ebédelők száma mindennap növekedik, amit nem annyira a munkásoknak a hagyma iránti előszeretete, mint inkább a fokozódó nyomor tesz szükségessé.

A babfőzelék már luxuseledel számba jött a naponta 10—16 órát dolgozó páriák előtt. Sokan kényszerűségből a bicsérdizmus almarágó gyönyörűségét kultiválják, de nem nagy eredményt értek el, mert az ő ruhájuk is cafatokban lóg kiaszott testükön éppen úgy, mint a többi éhes párián. A gyéresi bank sem panaszkodik a tökeelhelyező munkások tolokodása miatt.

Tagadhatatlan tény az is, hogy sehol az országban annyi vad sztrájk és munkakonfliktus rövid pár év leforgása alatt nem volt, mint éppen a gyéresi szeggyárban, ami mind az ott uralkodó szibériai állapotoknak a súlyos bizonyítéka.

Általában csak egy Gorkij tudná jellemezni megfelelően a szeggyári állapotokat, ahol naponta megtörténik, hogy egy munkavezető védtelen nőket és serdülő lányokat pofoz véresre, máskor pedig a hajukat tépdési olyan trágár szavak kíséretében, amik a zuluakaffereket is arcpirulásra kényszerítik.

A gyárban azonban minden szabad az egy-néhány kiváltságosnak, de a felefordulásig való dolgozásokon kívül semmi nincs megengedve a munkásságnak. Nincsen például még az sem megengedve, hogy a gondolatukat egymással munkaidőn kívül evés közben kicseréljék, mert a vezetők jól tudják, hogy ezek az emberek csak az őket fojtogató nyomorról beszélhetnek, az ilyen közlések pedig szerintük is agitativ erejűek.

A sok száz belföldi pária mellett nagyon sok száz a külföldi munkások száma is ebben a gyárban, kiket speciálisták jogcímén hozattak ide, tudva azt, hogy itt szájukat sem nyithatják ki a határon való áttevése veszélye nélkül annál is inkább, mert mind szervezetlenek. Így aztán érthető az a hangnem, amelyen a gyárigazgató hórfoteljéből velük beszél. Mintha csak még mindig porosz tisztí uniformis feszítene honfitársai szidásában megfeszült nyakizmait. A régi porosz gárdaezred kommandánsa is megszügyenülten halgatta volna azt a hatalmas bölényhangot, melyen a fizetésjavítást kérni merő honfitársait visszautasította. Minek is a fizetés, amikor katonai kosztot ehetnek a spórolási szempontból alvállalatba adott gyári étkezésben. Itt hízalja oly zörgöcsontlúvá azt a néhány belföldi munkást is a gyár, akinek a keresete megengedi, hogy havi 850 leit fizethessenek a havi kosztért.

Legutóbb is szenzációs fűszerről gondoskodott a konyha részére a gyár öleletes igazgatósága egy munkásnak az azonnali elbocsátásával, aki többedmagával feketekávéját meginni a konyhahelyiségben merészkedett.

Az éppen feketekávéjukat fogyasztó munkások közé betoppant a gyárnak egy a katonaságtól éppen most szabadult fiatal hivataltalnok, aki parancsnoki gesztussal kiutasította a munkásokat. Szemes Lajos vasesztergályos szaktársunk csak annyit mondott, hogy már ugyanis megitták kávéjukat, tehát eltávoznak s azzal sapkáját felleve, az ajtó felé közeledett. A visszafelé merészkedés és a sapkafellevés annyira felbőszítette a kis Napoleont, hogy „szemtelen piszkos fráternek” szidta munkástársunkat, azután pedig a gyári rendőrrel dobatta ki. Ez az ur tisztviselői reputációján esett

képzelt csorbát az igazgatósággal úgy közösrülte ki, hogy a szaktársunkat azonnal elbocsátotta. Érdekes, hogy az illető tisztviselő édes öccse, aki vasesztergályos inas, szintén a konyhában volt, de őt *elfelejtette* szintén ki-dobtatni.

Különbben is ezideig nem volt megtiltva a munkásoknak a konyhán való étkezés. Hiába volt a szakszervezet részéről minden közbelépés, az elbocsátást az igazgatóság visszavonni nem akarta, mert mint mondták, fő a „diszciplína” — azaz a fegyelem. Ezen büvös szóért igazságtalanul azonnal elbocsátanak egy régi munkást dacára annak, hogy az elbocsátók maguk is tudják, hogy ha őket szidta volna valaki „szemtelen piszkos fráternek”, úgy ők bizonyára nem hallgatták volna el, mint ahogy szaktársunk tette, hanem demokratikusan azonnali elégtételt vettek volna maguknak már az egyenlőség jogánál fogva is.

Persze az igazgatóság szerint a munkás nem ember, hanem állat, azt szabad szidni és piszkolni s aztán meg ráadásul még ki is rugni!

Mindennap van egy-egy újabb eset ebben a gyárban és az állandó napközi incidensek számával csak a naponkénti tömeges balesetek száma veheti fel a versenyt.

Legutóbb is azért állott le a munkásság

Elárulták az állami vasgyárak és vasbányák éhező munkásait

A polgári lapok már különféle képpen foglalkoztak az állami bányák és vasgyárak munkásai fizetési hátralekés kérdésével.

Igérget már több ízben kaptak ezek a szerencsétlen páriák, kiket a végzetük az állami üzemekbe helyezett, de pénzt azt vajmi keveset, úgy, hogy ma már az utszéli koldusok helyzete is hasonlíthatatlanul jobb, mint ebben a tejjel-mézzel folyó gazdag országban az állami munkásoké. Nyolc és tizgyermekes családapák télire való élelem és ruha nélkül főtt krumpolin rágódva, rongyokban járva évek óta várakoznak a legfelsőbb bíróság által megítélt fizetésük után s a kormány még mindig halogatja a már nagyon régen esedékesé vált köteleessége teljesítését.

Huszonötmillió lejt tesz ki az az összeg, amit az ország legrosszabbul fizetett munkásai szájától a kormány elvont. És megtörtént az a hallatlan eset, hogy a hátralekés fizetéseket sürgetni akaró munkásküldötteket a miniszter még meghallgatni sem akarta.

Egy néhány, önmagát munkásvezérnek feltölt akarnokot fogadott a miniszter a valódi munkásküldöttek helyett, akik készségesen el is engedték a hátralekés összegre járó jogos kamatokat csekély *négyszáz ezer lejtért*, amit a nemzeti szakszervezetek támogatására kértek. A fenti 400.000 lejen kívül még ötvenezer lejt utazási költségek megtérítése címén kapnak az engedékeny munkásvezérek, mint ahogy az a „Dimineața” október 16-iki számában megvan írva.

A lonyai bányamunkásokat is súlyosan érintő egyezséget kötöttek a szindikalista urak, amennyiben lemondottak a dévai döntőbíró által a petroseni szénbányák munkásai részére megítélt 10 és 4 százalékos fizetésjavításokról. Már pedig a lonyai bányamunkások fizetése a kollektív szerződésük szerinti a petrosenieké után igazodik. Ezen lemondással pénzben körülbelül 8 millió lejjel károsult meg már eddig is a lonyai munkásság. Elvileg pedig azt jelenti, hogy a lonyai és petroseni közös szerződésnek az egyenlő fizetéseket előíró pontján csorbát ütöttek, ami a jövőre igen súlyos következményekkel járhat.

Csodálatos, hogy éppen az állami munkások hátralekés fizetése folyosításánál fogta el a minisztert a sporolási szenvedély, amikor tudvalevőleg egyéb téren haszontalan dolgokra elég bőkezű szokott lenni.

Az állami bányák és vasgyárak munkásai többségének Bukarestbe érkezett képviselői felháborodva értesültek a magukat nacionalistáknak nevező vezérek árulásáról és azonnal tiltakozni akartak az egyezés ellen, de mert a miniszter nem fogadta őket, így kénytelenek voltak a hírlapokban tiltakozni azon egyezés ellen, amit illetéktelenül a nyomorgó munkásság bőrére kötöttek.

Természetes, hogy a döntőbíró döntését még a miniszternek sem áll jogában megváltoztatni, annál kevésbé volt joga az alig

egy része, mert csekély bértükből is 300 lól 800 lejetek vontak le, amit csakis két napos tárgyalás után fizettek vissza.

Ugyanezért történt az is, hogy az igazgatóság elutasította a munkásság azon kérését, hogy a szakszervezet által rendezendő bál miatt egy éjszaka üzemszünetet tartsanak, kijelentve azt, hogy ezen veszített munkaidőt minden túlóradíjazás nélkül a hét következő napjain utána pótolják. Az igazgató urnak nem tetszik a munkásság szórakozása. Persze az igazgató minden nap saját luxusautóján száguldozva szórakozhatik és rémítheti a járó-kelő halandókat, esténként pedig pezsgő mellett hallgathatja a cigány bus nótáit. De a munkásoknak nem szabad egy évben egy este a nyomorúságot feledni.

Sok, nagyon sok keserűség gyülemlett fel a gyéresi szeggyári munkásság szívében és az egyáltalán nem szolgálja a részvényesek és a gyár vezérigazgatósága által annyira óhajtott *többtermelést!*

Kolozsvár nincs olyan messze Gyérestől, hogy ott rendet teremteni nem lehetne, éppen ezért elvárjuk, hogy egyszer végre a darázs-fészek is ki fog tisztítani, vagy pedig az öntudatukra ébredő munkások fognak egy néhány tehetségtelen akarnokot becsültre tanítani.

néhány munkást képviselő nacionalista vezéreknek. Különbben is az éhező munkások szerzett jogairól való lemondás mindenek, csak éppen nacionalizmusnak nem nevezhető, amikor tudvalevőleg a kérdéses állami üzemek munkásainak nagy többsége román anyanyelvű.

Az a gazdasági politika, amit a jelenlegi kormányzat folytat az éhező állami munkásság hátralekés fizetésének visszatartásával, előbb-utóbb igen súlyosan fogja magát megbosszulni, mert így lassan megfélemlít munkaerő nélkül fognak maradni az állami üzemek.

A munkásság okosabb és képzetlenebb része ugyanis be fogja látni azt a sok-sok igazságtalanságot, ami minduntalan éri és mind többen menekülnek magánvállalatokhoz éppen a legjobb munkaerők, a megmaradókkal pedig az eddigi ráfizetések fognak óriási módon megnövekedni.

Egészséges gazdasági politika mellett, az állami üzemek stabil volta a legjobb munkásokat vonzza az állam szolgálatába, de a jelenlegi kiéheztető rendszer menekülésre kényszeríti még a gyökeret vert munkások legnagyobb részét is.

Ezután tehát joggal várható lesz a kormány-nak a deficit növekedéséről való beszámolója, ami természetes következménye lesz a kormány haszontalan szükkeblésének.

Sztrájk szabadság és munkakényszer

Nálunk, Romániában Trancu Jasi „szabályozta” legelső esetében a sztrájkokat az ő híres sztrájk törvényében s pedig oly módon, hogy annak egyes pontjait ő maga volt kénytelen alig néhány hónapi gyakorlat után hatályon kívül helyezni. A munka szabadsága ezen törvény egyik legfőbb elve, melyre mint fundamentumra épül a további következtetések egész sora. Mindenkinek szabad dolgoznia, mondja a törvény és munkája végzésében senki meg nem akadályozható. Mi munkások sokkal helyesebbnek tartottuk volna, ha a „mindenkinek szabad” helyett „mindenkinek köteleessége dolgozni” lett volna törvénybe iktatva, mert hiszen sokkal nagyobb a dologtalanul hanyélok elősködő hada, mint a munkájukban esetleg akadályozottak kevés száma. Már pedig egy egészséges társadalomban elsősorban is a fontosabb és égetőbb problémákat kellene megoldani.

Ezen törvény tulajdonképpen a munkás sztrájkokat akarja szabályozni, sőt lehetetlenné is teszi azon üzemekben, amelyeket mint közüzemeket sorol fel a 16. §-ban. Sokkal helyesebb és célravezetőbb lett volna, ha közérdekből nem a munkások sztrájkját tiltották volna meg, hanem a mindenki munkaköteleességét mondták volna ki a törvényben. Ez ugyanis sokkal inkább közérdek volna. A munkást, ha kell, még szuronyokkal is kényszerítik munkája

végzésére „a szent közérdekre” való hivatkozással, vajjon ez a „szent közérdek” nem-e jobban megkivánná a dologtalanul henyélők sáskahadainak kényszermunkára való fogását.

Sajnos, a mai dolgozók egy része parlamenti képviselet nélkül sohajtozik és egy jobb jövő után vágyakozik tunya télienségében.

És amíg ez így van, nem remélhetjük, hogy a jelenlegi összetételű parlament általános munkakényszeri tenne törvényben kötelezővé. Általánosan tudott dolog, hogy minden társadalmi osztálynak annyi joga van, mint amennyit politikai és gazdasági szervezete erejével a maga részére kiverekedett. Éppen ezért bérszabólya helyzetünk javulását és sztrájkjaink szabad lefolyását csakis erős szocialista munkáspárt és erős szakszervezeteink felépítése után remélhetjük.

Lupeni állapotok

Lupeni szaktársak részéről értesíteneik, hogy az ottani Karol na bányaüzemnél létezik egy pár sötétben bujkáló hájfejt alak, kik a szervezetet rágalmozva, társaikra árulkodva, talpnyalással igyekeznek a jelenlegi türelmetlen helyzeten javítani. Ezeknek mi csak azt izanjuk, hogy hagyjanak fel ezzel, a meguknak is árió politikájukkal és lépjenek a helyes utra, a szervezkedés terére és a többi munkástársaikkal karöltve igyekezzenek a helyzeten javítani. Mert ez biztosabb, mint a könyörgött kegyelemadomány. Például szolgáljon az Önök által vállalt akkord, ahol a kifizetésnél redukáltak és 8 óránként 45 lejtvontak el ezáltal. Ha nem hagynak fel gyalázatos viselkedésükkel és öngyilkos politikájukkal, úgy a jövőben névszerint fogjuk bemutatni, mint martirokat, kik azért áldozták fel magukat, hogy más se élhessen.

A lupeni társulat mindent elkövet a munkaidő meghosszabbításáért, hetenként 16 tulórárt rendel el kötelezően, a szerződés szerinti százalékot csak azoknak fizeti, akik szemet termelnek. Aki nem tesz eleget, annak kimaradás lesz írva és a százalék és fizetett szabadság elvonásával büntetik. A helyzet napról-napra rosszabbodik, rosszabb ma a lupeni társulatnál, mint a múlt évben a volt Urikányi társulatnál. Az üzemvezetők megváltoztak; nem tudni, a helyüket féltik-e, vagy a busás renumeráció kedvéért teszik, ami ígérve lett. (Lupeni több renumerációt fog fizetni, mint az Urikányi). Köztük Schmidt főmérnök annyira megfélekedve emberi mivoltáról, hogy az embereket kizavarja anélkül, hogy meghallgatná, sőt nem egyszer pofozkodik is.

A lakásosztásnál is, amíg bizalmiférfi volt a szervezet részéről, addig rendesen ment minden, ma már megváltozott a helyzet, mert a társulat Jon nevű mérnöke, aki mint lakáskiadó főnök működik, elküldötte a szervezet bizalmiférfiát, hogy minden ellenőrzés nélkül bonyolíthassa le a lakáskiadásokat. A régebbi időben elsősorban azok kaptak lakást, akik régebb voltak lakás nélkül, ma már nem az idő számít, hanem az, hogy valaki fociballista-e, vagy kocsis. Ezek ugyanis soronkívül kapnak lakást, a többi munkások közül az jön sorra, akik a házmesteri hivatal jónak lát. Harminchónapos lakáscédulával sokan várnak, mert előtűk 15—20 hónapos utalvánnyal mások kapnak lakást. Lakáscseréről is sokat lehetne írni, mert itt divik, hogy 2—3 tagu család nagy lakást kap, míg a 8—10 tagu szűk lakásba kénytelen szorulni. Persze a család nagyságát a házmesteri hivatal állapítja meg.

A munkásság már torkig van a lakásmánipulációkkal, amit az urak is tudnak és éppen azért igyekeznek kihasználni a kellő alkalmat, amíg lehet. Van egy jó szigurancia osztályuk is, ahol az új munkásoknak lelkkükre kötik, hogy szervezkedni ne merjenek és ha ezt mégis megtenni mernék, azonnali kiutasítással fenyegetődzik az ottani sziguranciafőnök. Munkásfelvétel alkalmával a sziguranciánál is jelentkezni kell, ahol különösen szervezett volta iránt érdeklődnek és ha a munkás szervezethez hivatkozik, úgy a letelepülési engedélyt megtagadják tőle. De azért nálunk Romániában törvényben biztosított szervezkedési szabadság van, legalább papíron. Vajjon mikor ebred öntudatra mély álmából a zsilvölgyi munkásság, vajjon mikor elégelek meg rabszolgaéletüket?

Köszönetnyilvánítás. Ábrahám János elvtársunk Vulkánból hálás köszönetét nyilvánítja mindazoknak, akik betegsége alkalmával adományaikkal őt támogatni szivesek voltak.

Üveges munkások köréből

A kollektív ösztön

A társadalmi élet legtökéletesebb megnyilvánulását figyelhetjük meg az apró kicsiny hangyáknál. Az élet-ösztön és a természetörvények ezeket a piciny szorgalmas állatkákat a kollektív munkára és kollektív életre ösztönzi. Együtt dolgoznak, együtt és egyformán részesülnek az összegyűjtött javakból. Mindegyiknek külön megvan a szerepe az ő társadalmi rendszerükben, amelyet vagy el kell végezni, vagy kiközösítik a kollektívizmusból. Egy üvegyári kemence is úgy tűnik fel, mint egy hatalmas hangyaboly, fáradhatatlan szorgalommal végzi mindenki a maga szerepét, kezdve a nyolcéves gyermektől a legidősebb üvegfúvóig. Kollektíve termelnek, azonban a termelt javak nem kollektíve osztatnak el. Az igazságtalanság megvan itt is, mert a kapitalizmus érdekei nem tesznek kivételt a munkásosztály egyetlen rétegével szemben sem.

Ez a nagy igazságtalanság arra kell kényszerítse az üvegesmunkások osztályát is, hogy a kapitalisták kizsákmányolási törekvéseivel szemben kollektív védekező frontot építsenek ki. A szakszervezetek ezt az igazságtalanságot vannak hivatva megszüntetni és ezt a nagy munkát nem lehet egyik napról a másikra elvégezni. A kapitalizmusnak jönnie kellett, hogy kifejlődhessen a proletariátus társadalmi osztálya.

A régi rabszolgarendszernek is meg kellett szünnie, hogy átadja helyét egy feudális rendszernek. Az idők hatalmas kereké folytonos mozgásban van, ahogyan az évtizedek leperegnek a hátunk mögött, ennek a keréknek a lendülete egy új társadalmi rendszert fog hozni, egy igazságosabbat, mint a mai, mert nemcsak kollektív termelést, hanem kollektív és igazságos elosztást is követelünk az általunk termelt javakból.

A csehországi üvegyipari munkások szövetségének 35 éves jubileuma

Fennállásának harmincöt éves jubileumát ünnepli ez évben a csehországi üvegyipari szövetség, melynek tulajdonképeni kiindulópontja az 1890 ben Brünnben tartott első üvegyipari kongresszus volt. Igaz, hogy az ausztriai üvegesmunkásoknak már azelőtt is voltak szakmai szervezetei Bécsben, Prágában, Brünnben, Reichenbergben és más városokban, de ezek az akkori nehéz politikai viszonyok miatt inkább olvasóköri voltak, semmint az osztályharc alapján álló munkásszervezetek. Természetesen, ezeknek a sokféle apró szervezeteknek egy egységes szövetségben való tömörítése nehezen ment, sok akadályba ütközött és sok ideig tartott, azonban az a mag, amelyből a mai hatalmas csehországi üvegyipari szövetség nőtt ki és fejlődött naggyá, mégis csak az említett brünni kongresszus volt.

Miután a régi Ausztriában a szocializmus legelső sorban az északcsehországi ipari területeken vert gyökereit és miután különösen az üvegyiparnak itt volt a legnagyobb centruma, magától értetődik, hogy a szövetség megalapításának a gondolata is innen indult ki. Az első több üvegyipari csoportot magába foglaló egyesületnek székhelyét a csehországi Gablonz városkát választották akkor, ahonnan csak 1895-ben tették át Bécsbe heves vitatkozások után.

Az az út, amelyen az ausztriai üvegyipari munkások szakszervezetei 35 éven át haladtak, nem mutatott mindig fölfelé haladó irányt. Az egyesület sokszor nehéz harcokat kellett vívjon saját kebelén belül is, mivel a sok nemzetiségű és sokféle szakmához tartozó tagok speciális kívánásait nem lehetett mindig százszázalékosan teljesíteni.

Sokat kellett szenvednie eleinte a felébredő mozgalomnak a hatóságok üldözései és zaklatásai miatt. A szakszervezetek állandó rendőri felügyelet alatt álltak, a vezetőket bebörtönözték, a szaklap erős cenzura alatt volt. Azonban mi sem használt. A mozgalom folyton erősödött s a hatalmas rendőrállam Ausztria már elpusztult, de az annyira üldözött munkásszövetség áll továbbra és mind jobban erősödik. Bármennyire is üldözték az annyi különféle szakmai csoportból egyesült szövetséget e küzdelmes 35 év alatti, ez azért egy percre sem szűnt harcolni tagjai érdekeiért s az az óriási különbség, ami a mai és a 90 es évekbeli nyomorúságos, testet-leiketől munkaviszonyok között megállapítható, fényes bizonyítéka a szövetség eredményekben gazdag tevékenységének.

A monarchia összeomlásáig a szövetség tevékenysége kiterjedt egész Ausztriára, magában egyesítette az összes ausztriai üveg-, porcellán-, agyag- keramika- és emailgyári munkásokat, sőt 1905 ben több helyicsoportja volt még külföldön is. A monarchia össze-

omlása után azonban, miután tagjainak zöme a mai Csehországban dolgozott, visszakért a szövetség központja is ide s jelenleg Tannwald városkában székel.

Harmincöt éves jubileuma alkalmával legbensőbb szerencsekívánatainkat küldjük mi is a jubiláló szövetségnek, melynek küzdelmes és tanulságos multja arra kell buzdítsa a romániai üvegyári munkásokat, hogy hasonló élni akarrással és lankadatlan kitartással igyekezzenek tisztességes munkaviszonyokat teremteni ez ország üvegyiparában is.

Szakszervezeti kulturprogram

Az utóbbi években különböző kísérletek történtek a szakszervezetek részéről abban az irányban, hogy a szakszervezeti tagok kulturális oktatása intenzívebbé tétessék. A kísérletek nem vezettek a remélt eredményre. Ezért a kolozsvári helyi szaktanács a kérdésnek szerintünk is olyan helyes és kedvező megoldását találta meg, amely az eddigieknél sikeresebben fogja a nevelés munkáját szolgálni. A szakszervezeti tanács a nevelés munkáját két részre osztotta. Az egyik rész kizárólag a szakszervezeti nevelést tűzte ki célul és ez a szakmai taggyűlések keretében fog megvalósulni, a nevelés másik részét pedig a szaktanács a helyi párttal közösen fogja végezni és ennek keretében a társadalomtudomány s a szocializmus mélyreható ismertetése mellett, a belföldi és nemzetközi politikai események, továbbá egyéb általános ismeretterjesztő kérdések foglaltatnak.

A szakszervezeti kulturprogram a következő kérdéseket fogja felölelni:

1. A szakszervezetek fogalma, célja és a szakszervezetek keletkezése.
2. A szakszervezeti mozgalom fejlődése napjainkig.
3. A szakszervezetek feladata a multban, jelenben és jövőben.
4. Nemzetköziség a szakszervezeti mozgalomban.
5. Szocializmus és szakszervezetek.
6. Az agitáció. A bizalmiférfi és a vezetőségek feladatai.

Taggyűlés Ujváron

A marosujvári szaktársaink október hó 11-én jól látogatott taggyűlést tartottak. A taggyűlésen Serb szaktárs elnökölt, akinek megnyitó szavai után Téglás András (urdui kerületi) líkár szaktárs ismertette az általános politikai és gazdasági helyzetet. Majd rátért a helyi viszonyokra és fokozottabb szervezkedésre szólította fel a munkásságot, mert csakis így remélhetik helyzetük gyökeres megváltoztatását.

Téglás szaktárs nagy tetszéssel fogadott szavai után több felszólalás történt, amik mind a szakszervezet megerősítése szükségességét hangoztatták.

Azután a lelkes hangulatu taggyűlést az elnök szaktárs zárószavai zárták be.

Csató Sándor kovács szaktárs, szövetségünk vulkáni csoportjának rendes tagja, hosszas betegeskedés után 56 éves korában elhunyt. Öreg harcos szaktársunk emlékét őrizzük meg kegyelettel.

Figyelem, cluji bádogosok! Nov. hó 5-én bádogos szakmai értekezlet lesz tartva a szokott helyen pont 7 órai kezdettel, melyre feltétlenül pontos megjelenést kér: a Szervező-bizottság.

Bocsánatkérés. Alulírottak bocsánatot kérünk Cluj szervezett vasmunkásaitól, valamint a Junászygyárban dolgozó szaktársainktól, amiért az 1925. év június havában lefolyt bérmozgalom alkalmával nem szervezett munkásokhoz illően viselkedtünk. Most, hogy a becsületes munkások soraiba lépünk, igérjük, hogy minden tekintetben mint fegyelmezett, szervezett munkások fogunk viselkedni. — Cluj, 1925 október hó 11-én. *Fehér István s. k., Mészáros Károly s. k., Kolozsi Benedek s. k., lakatosok.* — Elöttünk: *Pálffy Tibor s. k., Grossberger Cornél s. k.*

Bocsánatkérés. Alulírott ezennel bocsánatot kérek Cluj szervezett vasmunkásaitól, valamint a Simonffygyárban dolgozó szaktársaimtól, amiért az 1925 június havában lefolyt bérmozgalom alkalmával testvér-áruzó lettem. Belátva súlyos hibámat, ígérem, hogy jövőben minden tekintetben mint becsületes, szervezett munkás fogok viselkedni. Cluj, 1935 okt. 9. — *Kiss Sándor s. k., lakatos.* — Elöttünk: *Láng Károly s. k., Mihályi Endre s. k.*

Bocsánatkérés. Alulírott bocsánatot kérek Cluj szervezett öntő- és mintakészítő szaktársaimtól, amiért is Temesvárról idejőve, az 1925 június havában lefolyt bérmozgalom alkalmával testvéráruzó és sztrájk-törő lettem, amit mások rábeszélésére tettem, ígérem, hogy a jövőben hasonló cselekedetektől legmesszebbmenőleg tartózkodni fogok és mint fegyelmezett, szervezett munkás fogok viselkedni. — Cluj, 1925 október 21. *Francia István s. k., öntő.* — Elöttünk: *Lapusán Miklós s. k., Jucan Gavril s. k.*

Felelős szerkesztő: Bartalis Sándor.
Kiadó: A Romániai Vas-, Fém- és Vegyipari Munkások Szövetsége
Gutenberg-könyvnyomda Cluj